

Qurban BAYRAMOV,
tənqidçi-ədəbiyyatşünas,
dosent.

(Əvvəli ötən saylarımızda)

Onun "Azərbaycan", "Şeirli torpaq", "Vətən" yazım", "Dəniz xislətli torpaq", "Bənövşə yarpağı" qəbildəndir. "Qartal gözü" şeirindəki Azərbaycan xəritəsini ucant qartal, paytaxt Bakımızı bu qartala gözü-nə bənzətməsi poeziyamızda tamamilə orjinal bir obraz idi:

...Kim deyər ki, var onun
Özgə quşa bənzəri?
Dimdiyində aparır
Elə bil ki, Xəzəri.
Bakı! Sən bu qartala
Yanar, parlaq gözü-sən.
Bədnəzərin gözü-nə
Batan oxun özüsən!

"Azərbaycan" onun poeziyasının baş mövzusu idi. "Azərbaycan" a həsr etdiyi şeirlər məzmun və mənaca Əhməd Cavadın, Almaz İldırımın, Səməd Vurğunun bu mövzuda yaratdıqları ölməz şeir silsiləsində öz ləyiqli yerini tutur. Şair bu şeirlərində vətənə sevgini insana - vətəndaş insana sevgilə birləşdirir və üzvi vəhdət halında təqdim edir:

Babalardan qalma sözdür,- əziz mehriban
Ana deyə çağırıraq Azərbaycanı.
Vətən quru dağ-daş deyil...
Onu hər zaman
Seyr etdikcə biz görürük
Canlı insanı.

Və yaxud:

...Bir həyanım vardır, yol yoldaşıtək
Həmişə yanımcə o, addımladı.
Onsuz qürbət eldə donardı ürək,
O əziz sirdaşın... vətəndir adı.

Şair "Azərbaycan" şeirində "vətən-insan"ı belə təqdim edir: "Şirvan yolu alınıdakı qırıqlarıdır", "Nifrətidir, qəzəbidir Bakı küləyi", "Abşeronum - onun isti, odlu ürəyi", "Sazlı-tarlı, xoş avazlı Qazax, Qarabağ", "Bol nemətli süfrəsidir - Ağdam, Lənkəran", "Düşməninə yumruğudur Laçın, Qubadlı", "Sol döşündə orden kimi yanır Naxçıvan". (Bax: Qasımzadə Q. Bənövşə yarpağı. Bakı, 1964, s. 32.) Burada həm təbiət, həm mədəniyyət, həm də bunların hər ikisinə aid xarakterik xüsusiyyət Vətən obrazının poetik təqdimatı üçün istifadə olunmuşdur.

Filologiya elmlər doktoru, şair-alim Rafiq Yusifoğlu Qasım müəllimin yaradıcılığını belə dəyərləndirir: "XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrindən biri olan Qasım Qasımzadə Azərbaycan təbiətini vurğunluqla tərənnüm edən şairlərimizdən biridir. Bu da təsadüfi deyil. Çünki Qasım Qasımzadə Azərbaycanın dilbər guşələrindən birində - Qubadlı rayonunun Xocamsaxlı kəndində dünyaya göz açmışdı. Hər daşının altından bir çeşmə paqqıldayan Xocamsaxlı kəndinin axarlı-baxarlı mənzərələri, şiş qayaları onu məftun etmiş, Ağa çayının laylası onun ürəyini şeirə, poeziyaya məhəbbət ruhunda kökləmişdi. Bol sulu Bərgüşad, Həkəri çayları, Çayzəmi, Əyin, Başarat meşələri, göylərə baş çəkən Kəpəz, Səngər dağları, Ballıqaya, Salvartı yaylaqları onun poeziyasının beşiyi olmuşdu... Onun poeziyasında vətənin başı qarlı uca dağları, diş göynədən bulaqları, zümrüd donlu meşələri, səfalı yaylaqları, göz işlədikcə uzanan bərkətli çölləri vurğunluqla tərənnüm edilir." (Bax: Rafiq Yusifoğlu. Vətən təbiətinin yorulmaz tərənnümçüsü. "525-ci qəzet", 12.06.23.)

Şairin poeziyasında gözəlliyə səyahət və gözəlliyi dərk ruhu vardır. Onun poetik nümunələri əsasında oxucular tarixlə, müasirliklə, gələcəklə, təbiətlə, ictimai həyatla ünsiyyətdə olur, şair milli yaddaşla və

ŞEİRİMİZİN ZÜMRÜD TAĞLI ŞAİRİ

təndaş arasında təmasın mənalı, ibrətli məqamlarını yaradır. "Günəş", "Neyin əfsanəsi", "Çərkəz oğlu" şeirlərində folklorizmdən qaynaqlanan "Danko ürəyi" simvolikasında, sətərlə ifadələrlə milli azadlıq, suverenlik, müstəqillik ideyalarını tərənnüm edir.

Yazılarında ədəbi fakta, mətnə həmişə orjinal yanaşma və təhlil üsulu ilə fərqlənən ədəbiyyatşünas-tənqidçi, AMEA-nın müxbir üzvü Tehran Əlişanoğlu Q. Qasımzadənin 70 illik yubileyi münasibətilə qələmə aldığı məqaləsində yazırdı: "Azərbaycanda milli gəlişmə demokratiya uğrunda mübarizə şəklində bəllirli bir ölçü və hüdudlar kəsb etdikcə ədəbi ictimaiyyətin də bir çox nümayəndələrini ictimai-siyasi savaşın ön sıralarında gördük. Qasım Qasımzadənin 70 illik ömür yolunda, 50 illik yaradıcılıq taleyində bu mərhələnin xüsusi yeri var. Q. Qasımzadə hər şeydən öncə usanmadan zamanın ideyalarını təbliğ edən, demokratiya, azadlıq və milli müstəqillik yolunda atılan hər bir addımı qələmi ilə müdafiyyə qalxışan və qələbələrini böyük bir sevgi və qısqançlıqla tərənnüm edən alovlu publisist kimi çıxış edir... Q. Qasımzadə və mənsub olduğu ictimai-ədəbi nəsil zamanla daim bilavasitə müxalifətdə olmuşlar. Şairin yaradıcılığının hərfini deyil, ruhuna bələd olmaq istəyənlər (istər o zaman, istərsə də bu gün) onun "Seçilmiş əsərləri"ndə yalnız bir mövzu, bir predmet, bir ünvan tapır: seviləsi Vətən, sevgisində yaşayan millət, iftixara layiq Azərbaycan. Onun rəngarəng yaşantı və duyumlardan ibarət şeirləri bir məqam üzərində qərar tutur: milli özümlük, milli fəxarət... O da qeyd olunmalıdır ki, bu, nəinki Q. Qasımzadə poeziyasının, onun bütövlükdə həyat və fəaliyyətinin də məğzini, mayasını, poetikasını təşkil edən başlanğıcdır." (Bax: Tehran Əlişanoğlu. Çağdaş Müsavatın işıqlı simalarından şair Qasım Qasımzadə. "Yeni Müsavat" qəzeti, 8 iyul 1993-cü il; Tehran Əlişanoğlu. Çağdaş türkçülüğün göyü və yeri. T. Mustafayev Yeni Turan. - 1993. - 24 mart.)

Müsavat Məclisinin fəal və müqtədir üzvü olmuş Qasım Qasımzadənin hürriyyət sevinci və qürurunu əks etdirən fikrini təqdim etmək də yerinə düşər: "...Ölmədim, xain imperiya qüvvələri tərəfindən endirilmiş üç rəngli bayrağımızın "kişi kimi yaşayan" millətin cəsur oğullarının əlləri ilə Azadlıq meydanında bir daha ucaldığını gördüm. 1988-ci ildə kükrəyən meydan mitinqlərinin birində üç rəngin mənə vəhdətindən yararlanmış bu bayraqla ilk dəfə üz-üzə gəldiyim məqam ömrümün ən həyəcanlı, ən bəxtəvər anı idi. Baxışında övlad doğmalığı tapdığım gənci bağrıma basdım. Əlində tutduğu, nənəsinin ipəkdən tikdiyi bayrağı öpüb rıqqətli göz yaşlarımla islatdım. Bu, əlində milli ideala qovuşma mərasimi idi. Milyonların əsrlərcə həsrətini çəkdiyi gündü ki, biz nəsil də kamsız qalmadıq..." (Bax: Qasımzadə Q. "Ölmədim, üç rəngli bayrağımızın Azadlıq meydanında ucaldığını gördüm", "Ədəbiyyat" qəzeti, 5 iyun 1992-ci il.)

Q. Qasımzadənin şeirləri kitabdan, ədəbiyyatdan yox, taleyindən, çəkdiyi acılardan, sevgisindən və ayrılıqlarından, sevinc və iztirablarından, milli-mənəvi qürur və öygülərindən gəlirdi.

Ədiblik - şairlik Q. Qasımzadənin stixiyasıdır... Bəzən iç dünyasını və yaşadıklarını çıpaqlıqlarına qədər göstərməkdən çəkinməyən, cəsarətli, mərd və səmimi, bəzən də heç bir haqsızlığa dözməyən, üsyankar və barışmazdı Qasım müəllim...

Onun poetik ruhu lirikanın təbiətindən doğur. Professor, AMEA-nın müxbir üzvü Təhsin Mütəllibov lirikanın təbiətini, təsir gücünü doğru olaraq belə müəyyənləşdirir: "Lirikanın emosional gücü və mərhəmətliyi ilk növbədə ondadır ki, o, hardasa oxucunun şəxsi "dərclərini" təzələyir, nisgil və həsrətini yenidən yaşadır, kövrəldir, duyğulandırır. Xatirələr yada düşür, kövrəldir və bir növ fərdi dərclərin də bədii tərcüməsinə çevrilmiş olur... Lirikanın əsl estetik cazibəsi məhz bu nisgil, həsrət müstərekliyindədir!..." (Bax: Mütəllibov T. Ədəbi müşahidələr., "Ədəbiyyat qəzeti", 23.06.2023-cü il.)

Q. Qasımzadənin lirikası bütün səmimiyyət çalarları ilə eynən belədir. Onun lirikası çoxçeşidli tale şeirlərindən, etnik-kulturoloji əsasdan süzülərək natural emosiyalarla müasirliyə, çağdaşlığa xidmət edən xarakterdən ibarətdir, tale lirikasıdır. Bunlar bədii sözün nüfuzunu artıran, milli ruh yeniliyi, poetik düşüncəsinin orjinal rəngarəngliyi ilə fərqlənən yangılı, təsirli poeziya nümunələridir, həyatımızın cəvherini üzə çıxaran lirikamızın ən gözəl nümunələri sırasındadır.

Görkəmli ədəbiyyatşünas-tənqidçi, filologiya elmləri doktoru, professor Əkbər Ağayev şairin yaradıcılıq məziyyətlərini qiymətləndirərək yazırdı: "Qasım

Qasımzadənin poeziyasında ardıcıl, fəal həyat mövqeyi və təbiilik aydın seçilir. Şair qətiyyətlə özünü müasir həyat hadisələrindən kənar hiss etmir, heç nəyə laqeyd baxmır, onun lirik qəhrəmanı həssasdır, görüş dairəsi genişdir, elə buna görə də, bu lirik qəhrəmanın qəlbindən keçib incilərə çevrilən mövzular, həyat materialı zəngin və çoxşaxəlidir: səhrada dağ kölgəsi, əbədiyyət, haçaqaya, nəbzın vurması, qış, bahar, güllər, çiçəklər, ballı qayalar, zəriflik, mətanət, həsrət, məhəbbət, qanlı-qadali illər, uzaq ellərin dərdi - bütün bunlar şairin poetik sözündə canlanır, mənalanır, bu anlayışların hər birində yeni çalarlar parlayır, fikirlərin əlvan poetik qövsi-qüzehi yaranır. Lakin bu zəngin poetik fikir silsiləsində Qasım Qasımzadənin diqqətindən heç bir zaman yayınmayan poetik ahəngin bütün məqamlarında öz yerini tapan bir mövzusu var: Azərbaycan!" (Bax: Əkbər Ağayev. "Azərbaycan Sovet poeziyası (1920-1970). İnkişafın əsas meylləri" (jurnal variantı), "Azərbaycan" jurnalı, 1974, № 7, s.77., № 1-10.; Əkbər Ağayev. Azərbaycan sovet poeziyası (1920-1970): inkişafın əsas meylləri və sənətkarlıq, ənənə və novatorluq məsələsi, doktorluq dissertasiyası, Bakı, 1972. BDU-nun elmi kitabxanası, şifrə 2357, s.377.). "Qasım Qasımzadənin şeirlərində ictimai-siyasi motivlər incə, lirik hissələrin ifadəsi ilə gözəl birləşir." (Bax: Əkbər Ağayev. "Əsrin tərənnümü" (məqalələr), Bakı, "Yazıçı", 1980, s.122-123. - 231 səh.).

Q. Qasımzadənin yaradıcılıq leytmotivi elmi-nəzəri tədqiqatlar sferasında da bir orbitdə, bir mahiyyətdə mənalandırılır: "Qasım Qasımzadənin poetik sözü sadə əmək adamlarının həyatını, fəaliyyətini və könül dünyasını ifadə edir, oxucusunun ən çətin anlarında həmişə ürək sirdaşı, yardımçısı, məsləhətçisi olmağı bacarır. Çünki bu poeziya xalqını, vətəninə canından çox sevən vətən oğlunun, xalq şairinin qələminə məxsusdur. Onun mayası müdrək bir çeşmədən, xalq ədəbiyyatından, folklorlardan qaynaqlanır. Doğma xalqının, vətənin dərclərindən söz açarkən, şairin publisistik dili sanki bayatı çağırır, ağı söyləyir. "Qəzəbli dağlar" əsərində şairin səsinə, harayını duymamaq mümkünsüzdür. Burada xalqın azadlıq ideyası özünün nikbin bədii ifadəsini tapır, vətən sevgisini estetik və emosional bir şəkildə təbliğ edir. Bu isə böyük ustalıq və sənətkarlıqdan xəbər verdiyi kimi, eyni zamanda, böyük ürəkdən, sənət yangısından, vətənpərvərlik duyğularından "danışır", şairin şəxsiyyəti, mənəvi ucalığı barədə oxucusunu aqah edir, onları - müəllif və oxucunu - doğmalaşdırır." (Bax: Cavadova Rəna. "Müasir Azərbaycan poeziyasında vətənpərvərlik problemlərinin bədii inikası (Qasım Qasımzadənin poeziyası əsasında)", Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın AVTOREFERATı, Bakı - 2017, s.4. - 27 səh.).

Q. Qasımzadə yaradıcılığının mühüm bir qolu da tərcüməçilik fəaliyyəti ilə bağlıdır. Ədibin tərcümə fəaliyyəti M. Tursunzadənin "Hindistan balladəsi" (1950), M. Mirşəkərin "Qızıqlıqlaş" (1954), İ. Nəşvilinin "Qonaq gəlin Gürcüstana" (1955), M. Tursunzadənin "Asyanın səsi" kimi kitabları əhatə edir. Onun bu tərcümələri sırasında Y. Yevtuşenkonun "Afaqanskiy muraveu" ("Əfqan qarışqası") şeirini (1983) təqdimatı unudulmazdır: bu, Rusiya imperiyasına Qasım müəllimin Yevtuşenko dili ilə vurduğu sət silə idi:

Sərilmişdir rus cavanı Əfqanıstan düzündə,
Gəzir müsəlman-qarışqa onun tüklü üzündə.
Çoxdan ülgüc toxunmayan sifətdə gözmək çətin,
O mərhumun qulağına pıçıldadı xəlvəti:
"Heç bilirsən yaralanıb öldüyün yer haradır,
Bircə onu bilirsən ki, yaxınlıqda İrandır.
Burda islam sözünü də eşitmisən ilk dəfə,
Nə niyyətlə silahlanıb bəs gəldin biz tərəfə?
Həmvətənin kolbasayçın duran vaxtı növbəyə
Nə gətirə bilərdin sən bu dilənçi ölkəyə?
Azmi qurban veribsiniz, bu həmlə nə deməkdir,
İyirmi milyon rəqəminə əlavəmi gərəkdir?"
Sərilmişdir rus cavanı Əfqanıstan düzündə,
Gəzir müsəlman-qarışqa onun tüklü üzündə.
Pravoslav qarışqadan istəyir ki, soruşsun
öz qarışqa dilində: -
Bu ölünü diriltməyə varmı sizdə bir əfsun;
Lakin bilmir o şimalda, yetim-yesir elində
Elə qadir qarışqalar az qalıbdır tərstəki
Qaldıralar, aparalar belə ağır bir yükü...

(Davamı 9-cu səhifədə)

ŞEİRİMİZİN ZÜMRÜD TAÇLI ŞAİRİ

(Əvvəli 8-ci səhifədə)

AMEA-nın müxbir üzvü, tanınmış tənqidçi-ədəbiyyatşünas, professor Yaşar Qarayev onun yaradıcılıq şəxsiyyətini belə səciyyələndirirdi: "Qasım Qasımzadənin poeziyası onun şəxsiyyətinə bənzəyir - sərbəst və kövrək, sakit və çılğın, təbii və məğrur, milli və beynəlmillət!.. Qasım Qasımzadə taleyi və şəxsiyyəti vəhdət təşkil edən şairlər sırasına mənsubdur. İstisnasız onun bütün yaxşı şeirləri həm zövqü, həm də məsləki eyni vaxtda və eyni dərəcədə oxşayan və ya narahat edən sənət nümunələridir." (Bax: Qarayev Y. Poeziyanın və ömrün yaşı (ön söz). Qasımzadə Qasım. Seçilmiş əsərləri. Bakı, Avrasiya Press, 2005, s.4. - 280 səh.). Ayaz Vəfalının da onun barəsində dediyi bir ifadə burada yerinə düşür: "İpək kimi yumşaq, ipək kimi möhkəm." (Bax: Nəriman Qasımoglu. Qasım Qasımzadə ilə bağlı xatirələr. "Ədəbiyyat qəzeti", 20.10.2017). Ümumiyyətlə, Q.Qasımzadə parlaq ədəbi şəxsiyyət kimi istər bir-birindən duyğulu, kövrək, həzin təbiət lirikası, istər sevgi şeirləri, istər vətənpərvərlik, istər də ictimai-siyasi lirikanın kifayət qədər dəyərli nümunələrini yarada bilmişdir.

Q.Qasımzadə yaradıcılığında millilik və vətənpərvərlik ideyası mövzu və ruh etibarilə bir-birini tamamlayaraq şairin fərdi yaradıcılıq xüsusiyyətləri müstəvisində vəhdət təşkil edir. Şeir və poemalarının əksəriyyətində klassik ənənəyə söykənən, oradan orijinalıqla bəhrələnən, millilik, vətənpərvərlik və beynəlmillətlik ideyalarını mükəmməl poetik mətnlərlə tərənnüm edən şair doğma vətəndə baş verən ictimai-siyasi, sosial prosesləri, global hadisələri vaxtında və daha dolğun şəkildə, qeyd ediyimiz ədəbi-estetik ideyalar səviyyəsində ictimaiyyətin, geniş oxucu kütləsinin diqqətinə çatdırma bilmişdir.

Q.Qasımzadə poeziyasının əhəmiyyəti onda idi ki, o, "Böyük vətən" in kiçik problemlərindən deyil, "Kiçik vətən" inin böyük problemlərindən" (Bəkir Nəbiyev) bəhs edirdi. Belə bədii-estetik yanaşma üsulu vətənkeşliyin xidmətində idi. Xalqın mənəvi dünyasını, doğma Azərbaycanın dərdini, acısını dərinləndirən, bütün varlığı ilə ana yurduna bağlı şair vətəni bütün gözəllikləri və problemləri ilə birlikdə "poetik sənəd" səviyyəsində tərənnüm etməyi bacarırdı.

Qasım müəllimin 1992-ci il mayın 28-də qələmə aldığı "Qapını bağlayan fələk" adlı dörd qalası olan on bənddən ibarət bir şeiri var. Həmin şeirə preambulada oxuyuruq: "Bir adı Qala, bir adı Pənahabad olan Şuşa, dağlar qalası olan Laçın təkə bu günümüz yox, tariximizdir, sərkərdələr, sənətkarlar yetirən əcdadımızın yadigarıdır, Pənah xanı, İbrahim xanı, Vaqifi, Natəvanı, Adgözəl bəyi, Mehmandarovu, Xosrov bəyi, Sultan bəyi, Üzeyir bəyi, Seyidi, Xanı, Bülbülü yetirən diyardır. Şuşa bizim qartal qıyılı, bülbül cəh-cəhli yuvamızdır. Buna görə də, indi Şuşasız günlərimdə mən özümü yuvasız quş sayıram".

Ərşə qalxıb naləm mənim,
Alınbıdır Qalam mənim.
Əsir düşüb ciyərdə param,
Şuşam mənim, qalam mənim.

...Misri qılınc hanı, hanı?
Sel-sel olsun gavur qanı.
Hayandadır bu günümün
Soltan bəyi, Pənah xanı?

Hayandadır, hayandadır,
Bamsı Beyrək, Xan Bayandır!?
Türk oğlu çox qandırbsan,
Ermənini yenə qandır."

(Bax: Qasımzadə Q. "Seçilmiş əsərləri", Bakı, Şərq-Qərb, 2005, s.79-80. - 280 səh.).

2005-2020-ci illər arası, 15 ildən sonra Azərbaycanın Bamsı Beyrəyi, Xan Bayanduru - Zəfər ordusunun Baş komandanı İlham Əliyev şairin - millətin, Türkün, külli Qarabağın, bütöv Azərbaycanın arzularını yerinə yetirdi, Qarabağı, Qarabağın "zümrüd tacı" (ifadə Qasım Qasımzadənin!) Şuşanı erməni faşizminin işğalından azad etdi, Azərbaycan bayrağı Qarabağ dağlarında, şəhərlərində dalğalandı... Şair bu günü görməsə də, inanırıq ki, ruhu şadırdır, arzuları çin olmuşdur...

Q.Qasımzadə yaradıcılığı haqqında görkəmli ədiblərin, tənqidçilərin, alimlərin, ədəbiyyatşünasların, o cümlədən, Süleyman Rəhimovun, Mirzə İbrahimovun, Məmməd Rahimin, Süleyman Rüstəmin, Mehdi Hüseynin, İlyas Əfəndiyevin, Bayram Bayramovun, İsmayıl Şıxlının, İbrahim Kəbirinin, Məmməd Cəfərin, Kamal Talıbzadənin, Əziz Mirzəmədovun, Yaşar Qarayevin, Əkbər Ağayevin, Qulu Xəlilovun, Məsud Əlioğlunun, Şamil Salmanovun, Səfurə Hüseynovanın, Qurban Bayramovun, Rəhim Əliyevin, Şirindil Alışanlının, Rafiq Yusifovun və başqalarının fikiri və mülahizələri vardır. "Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi" kitabında 1950-1980-ci illər dövrünün poeziyasına aid fəsilədə Q.Qasımzadənin yaradıcılığına da müraciət olunmuş, yaradıcılığı barədə dissertasiya yazılmış, müasir poeziya haqqında əksər elmi tədqiqatlarda ondan bəhs edilmişdir...

Q.Qasımzadənin əsərləri barədə xaricdə tanınmış zamandaşlarının maraqlı fikirləri də mövcuddur. Qafur Qulam yazırdı: "Qasım Qasımzadənin şeirləri hər cür biganəlikdən uzaqlıq, dramatik narahatlıq duyğusu ilə səciyyələnir. "Rədd olsun laqeyidlik!" - Qasımzadə özünün bu devizinə həmişə sadıqdır." (Qeyd: Sitat Yaşar Qarayevin adı çəkilən məqaləsindən götürülmüşdür. Nəriman Qasımoglunun tədqiqatında bu fikir 1958-ci ildə Bakıda olmuş Həmid Qulama aiddir.)

Hələ sağlığında kitabları respublikanın hüdudlarından kənarında, Moskvada nəşr edilir, əsərləri bir çox xalqların - ərəb, ingilis, fransız xalqlarının dillərinə tərcümə edilir, Polşada, Bolqarıstanda, Türkiyədə, İraqda, İranda çap olunurdu.

Nobel Mükafatı laureatı Con Steynbek Nobel nitqində deyir: "Yazıçılar müxtəlif günahlara, uğursuzluqlara düşər ola-ola daha da təkmilləşmək üçün yazmağa məhkumdurlar. Yazıçılar (oxu - şairlər, alimlər, qələm əhli - Q.B.) insan ruhunun gücünü, qəhrəmanlıq və sevgini vəsf etmək üçün göndərilmiş adamlardır. ...İnsan bizim ən böyük ümidimizə və həm də ən böyük təhlükəmə çevrilir." Bu gün Con Steynbek fikrini öz sözləri ilə belə ifadə edirdi: "Son - sözdür, Söz - insandır və insan insanlardır." (Bax: Con Steynbek. Seçilmiş əsərləri, Bakı, "Şərq-Qərb" Nəşriyyat Evi, 2013, "Nobel Mükafatı laureatı Con Steynbek Nobel nitqi.", səh. 885-886. - 888 səh.).

Şair, alim, tənqidçi, tərcüməçi, publisist, naşir Q.Qasımzadə də "insan ruhunun gücünü, qəhrəmanlıq və sevgini vəsf etmək üçün göndərilmiş adamlar" dandır və əminəm ki, onun parlaq siması, bütün həyatı, fəaliyyəti, fəvqəla-

də missiyası sözə bürünmüş olaraq cazibəsini hər zaman saxlayacaqdır.

Taleyim elə gətirmişdi ki, 1967-ci ildən 1993-cü ilə qədər Q.Qasımzadənin rəhbərlik etdiyi şöbədə onun bərkətli və xeyirxah əllərini çiyində hiss edərək fəaliyyət göstərmişəm. Onun tədqimatına və fəallığına görə İnstitutun komsomol təşkilatının katibi, Gənc Alimlər Şurasının sədri, sonra Həmkarlar təşkilatının sədri ictimai vəzifələrini aparmış, professor Mirzəəğa Quluzadənin, Yaşar Qarayevin, Əziz Mirzəmədovun, akademik Məmməd Cəfərin, akademik Bəkir Nəbiyevin direktorluğu müddətində, onların sədr olduğu elmi şuranın, üzvü olduqları partiya bürosunun üzvü olmuşam, onlardan böyük həyat və elmi təcrübə dərsləri almışam. Aspiranturaya daxil olarkən ilk elmi referatım Q.Qasımzadənin "Aşiq gördüyünü çağırar" ədəbi-tənqidi, elmi məqalələr kitabı haqqında olmuş, imzasız - gizli rəyə olduqca tələbkər və prinsipli tənqidçi-ədəbiyyatşünas Mə-

sud Əlioğluna verilmiş, yüksək dərəcədə dəyərləndirilmişdi. Həmin referatı aspirantura dövründə məqalə şəklində dərc etdirdim. Tale üzümə yar olduğundan Q.Qasımzadənin yaradıcılığı haqqında bəyənən (oxucu məktubları almışdım) iki məqalənin müəllifiyəm, hətta Qasım müəllimlə həmmüəlif məqaləmiz də var...

Qasım müəllim şöbəmizin müdiri təmsalında əksər elmi tədqiqatlarımın redaktoru, rəyçisi, "Səməd Vurğun poeziyasında lirik qəhrəman" dissertasiyasının elmi müzakirələrinin təşkilatçısı və dəyərli tövsiyyəçisi olub, müdafiəmdə qayğı və köməyini əsirgəməyib, "Azərbaycan sovet poeziyasının inkişaf meylləri" mövzusunda yazıb bitirdiyim və müdafiəyə layiq gördüyü doktorluq dissertasiyamın müdafiəsinin intizarını çəkib. Ailə qayğıları və digər səbəblər (səbəb gətirmək də bir bəhanədir) hazır dissertasiyanı vaxtında müdafiə edə bilmədim...

Şair-alim, profesor, "Sovet ədəbiyyatı" şöbəsinin müdiri, həmişə ustadım saydığım (indinin özündə də) Q.Qasımzadənin elmi fəaliyyətini öz müşahidələrimlə belə xülasələndirirdim:

1. Çıxışlarının, təhlillərinin aktuallığı, operativliyi, filoloji problemlərlə yüklənməsi, real mənbələrə istinadı, aydın, konkret ədəbi-elmi terminologiyası, nəzakət həddində milli yumoru, nitqləri və yazılarında sətirləti ironiyası, həssaslığı filoloji prinsiplərə tam cavab verirdi.

2. Q.Qasımzadə öz üzərində ciddi, mütəmadi çalışır, fərqli mənbələrdən məlumat bazası formalaşdırır, şöbə

əməkdaşlarından, dissertantlardan, aspirantlardan da bunu çox incə tərzdə, yəni inkar edilməz tərzdə "tələb" edirdi.

3. Filoloji sahəyə dair informativ aparatı tələb olunacaq dərəcədə geniş idi, Azərbaycanda və İttifaq miqyasında tanınır, geniş əlaqələri, ədəbi-elmi dairələrdə dostları, tanışları var idi və bu tanışlıq Azərbaycanda ədəbi-elmi fikrə xidmət edirdi.

4. Gərgin fəaliyyət rejiminə baxmayaraq, çəkdiyi zəhmət təmənnəsiz idi, saf, təmiz, halal həyat tərzini sürür və bununla həmkarlarına əvəzsiz bir nümunə sərgiləyirdi.

5. On iki il Azərbaycan Dövlət Televiziyasında müəllifi və aparıcısı olduğum "Ədəbiyyatşünaslıq və zaman" verilişlərindəki çıxışlarını yaxşı xatırlayıram. İntellektual səviyyəsi yüksək, söz və düşüncə sərbəhləri geniş idi, maraqla dinlənirdi, səmimiyyəti güclü olduğundan xarizmatik idi.

6. İstedadlı gənclərin inadkar mühafizəçi idi... Bir tövsiyyəsinə qətiyyətən unutmamışam və əməl edirəm. Deyirdi: "Qurban, əlində qələm olanda heç vaxt qələm dostlarını və istedadlı gəncləri yaddan çıxarma, bir vasitə tap qiymətləndir, heç olmasa adlarını çək!"

7. Tanınmış elmi şəxsiyyətlər arasında özünü inamlı hiss edirdi, nüfuz sahibi kimi qərəzsiz polemika mədəniyyətinə sahib idi.

Q.Qasımzadənin sənətkar şəxsiyyəti, küllən yaradıcılığı milli-mənəvi sərəvətimiz, milli dəyərimiz və qürur məkanımızdır. O, Azərbaycanın bədii söz səltənətində özünəməxsus yer tutmuş, ədəbiyyatımıza başucalığı gətirən, milli məfkurə yüklü, sanballı, təkrarolunmaz, hünərvər, kamil, əbədiyyət qazanmış Azərbaycan sənətkarlarından.

"Ədəbiyyət" şeirində deyir:

...Bir ağacdan neçə budaq
Şaxələni çıxacaqdır.
Öyünməsin ölüm nahaq-
Mənim qanım milyonların,
Nəsil-nəsil insanların
Damarında axacaqdır.

Mənim gözümlə milyonların,
Nəsil-nəsil insanların
Gözlərilə bu dünyaya -
Ulduzlara, günə, aya
Zaman-zaman baxacaqdır...

Bu, mistika deyil, özünə və yaradıcılığına, ən ümdəsi isə, ömrü boyu sevdidiyi xalqına inamıdır!

Daha nə yazım... Çağdaş Azərbaycan ədəbiyyatında poeziyasının mövzu rəngarəngliyi və özünəməxsus xüsusiyyətləri ilə danılmaz mövqə qazanmış, elmi-nəzəri ədəbiyyatşünaslıqda əhəmiyyətli rolunu oynayan, ədəbiyyatımızın dəyərli səhifələrini yaratmış Q.Qasımzadə əsil yaradıcı ŞƏXSİYYƏT idi və bu gün özü də, sözü də bizimlədir. Hələ ötən əsrin 40-cı illərində qeyd dəftərinə ünlü türk yazıçısı Ruşen Eşrefin "Damla-damla" kitabından köçürdüyü bu parça indi onun özü haqqında deyil də, bəs nədir: "Rəssam gider, resmi kalır; şair ölür, şiiri kalır; mimar yıkılmış, yapısı ayakta; bestekar susmuş, bestesi kulakta!... Bu cihan hep yaratılmışların cihanını ki, yarananlar birer hiç keçip gidiyor?!..."

Qasım Qasımzadə bu gün 100 yaşında da sənətinin sehiri ilə çiçəkləri dindirməyə qadir sənətkardır. Özü demiş:

Bu gün bir sehirlə durdum üz-üzə,
Qönçəsi çırtlayan adı çiçəkdi.
Çatmış olsaydı da ömrüm lap yüzə
Onu danışırdı dindirəcəkdim...